

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Uplatňování Haagské úmluvy v České republice

Ochránce zahájil šetření z vlastní iniciativy, aby mohl komplexně posoudit způsob uplatňování Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí v České republice orgány státu při navracení unesených dětí do místa obvyklého bydliště. Učinil tak na základě některých podnětů a informací z médií o případu dětí Fiordalisi.

1. Základní principy Haagské úmluvy

Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí byla přijata v roce 1980. Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byla přijata dne 28. 12. 1992. Úmluva vstoupila v platnost dne 1. 12. 1983 a pro Českou republiku je od 1. 3. 1998 závazná. V komunitárním právu je úmluva provedena nařízením Rady Evropských společenství č. 2201/2003 ze dne 27. 11. 2003. Nařízení je po vstupu ČR do Evropské unie závazné a přímo aplikovatelné ve vztazích členských států unie. Mezinárodní smlouva, která je pro ČR závazná, se uplatní přednostně před zákonem.

Mezinárodním únosem dítěte je podle úmluvy přemístění dítěte, se kterým nesouhlasí oba rodiče. Takové protiprávní přemístění dítěte z místa obvyklého bydliště je únosem. V případě sourozenců Fiordalisi bylo obvyklé bydliště podle úmluvy v Argentině.

Haagská úmluva je pro Českou republiku závazná a uplatňuje se mezi státy, jež se k jejímu plnění zavázaly, na základě principu vzájemnosti. To znamená, existují-li také opačné situace, kdy jsou uneseny české děti z České republiky, se pomocí použití haagské úmluvy tyto děti vracejí do ČR zpět.

Rostoucí volnost pohybu, intenzivní migrace obyvatel různých zemí a kontinentů vede k růstu rodinných svazků, které jsou často zranitelnější právě pro cizost prostředí, ve kterém se jeden z partnerů ocitá. Z toho vznikající konflikty mohou zvyšovat i počty takových případů, jako se stal dětem Sofii a Lucasovi Fiordalisi.

Smyslem úmluvy je promptní obnovení původního pokojného stavu před únosem, a to navrátit rychle dítě zpět do místa jeho dosavadního obvyklého bydliště (před únosem), aby bylo posléze za rovných podmínek spravedlivě rozhodováno o úpravě poměrů k dítěti.

Rozhodování ve věcech mezinárodních únosů dětí nelze zaměňovat s rozhodováním o úpravě poměrů k dítěti (o výchově, výživě, péči o dítě a styku s dítětem). Toto rozhodování musí být především rychlé za současného pečlivého zjištění skutkového stavu.

Prodlevy v činnosti orgánů státu nesmí být nepřiměřené (maximálně s odstupem 6 týdnů). Rychlost celého soudního řízení včetně vykonávacího je rozhodujícím faktorem při zajišťování návratu unesených dětí.

Úmluvu je třeba vykládat a používat s přihlédnutím k zájmu dítěte. Zájmem dítěte při mezinárodních únosech je jeho co nejrychlejší navracení do místa obvyklého bydliště, kde rodina před únosem

společně žila. Dáje je nezbytné, aby orgány státu důsledně dbaly na zachování nestrannosti a dodržení zásady rovnosti a to zejména k právům obou rodičů. Poučováním obou rodičů i samotného dítěte a vysvětlováním celé situace včetně smyslu úmluvy lze tlumit vyhrocenou situaci a předejít konfliktům. Liknavý postup je v rozporu se zájmy dítěte. Při hodnocení zájmu dítěte nelze bez dalšího upřednostňovat české prostředí.

2. Odpovědnost státu za navrácení unesených dětí

Za navrácení uneseného dítěte odpovídá stát (realizace a způsob provedení včetně přípravy). Stát se své odpovědnosti nemůže zbavit poukazem na nevstřícný či odmítavý postoj některé ze zúčastněných osob.

Orgány státu musí zajistit dostatečnou informovanost dětí a před realizací výkonu umožnit oddělenému rodiči průběžně řádně uskutečňovat styk s dětmi. Na tyto kontakty by měly být děti předem připraveny a v rámci styku je zapotřebí dát všem zúčastněným prostor, aby ho náležitě prožili, tj. dbát mimo jiné práva na soukromí při setkání.

Ochránce proto prošetřil postup Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí, obecných soudů, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ministerstva spravedlnosti a ministerstva práce a sociálních věcí. S ohledem na zákonem stanovenou působnost ochránce, mimo předmět zkoumání zůstaly soukromoprávní vztahy v rodině a věcná stránka rozhodovací činnosti soudů.

3. Hodnocení spravedlivého procesu

Podle veřejného ochránce práv nebyl v případě dětí Fiordalisi naplněn požadavek rychlosti rozhodování, a tedy ani rozhodování a jednání v zájmu dítěte. Soudní řízení trvalo, oproti předpokladu stanovenému v mezinárodním právu, nepřiměřeně dlouho. Ani z pohledu vnitrostátních předpisů taková doba neobstojí. U tohoto typu řízení je nutné zohlednit zvláštní zájem účastníků řízení na výsledku soudního řízení, v daném případě zájem dětí na zdravém vývoji a rodinném životě.

- Jednou z příčin delšího trvání soudního řízení byl právní rámec rozhodování o návratu unesených dětí, zejména množství v úvahu přicházejících řádných a mimořádných opravných prostředků.
- Dohled ministerstva spravedlnosti nad plynulostí řízení byl formální a nečinil závěry v širším kontextu.
- Smysl Haagské úmluvy nebyl rodičům a dětem dostatečně vysvětlen.
- Nebyla respektována zásada rovnosti zacházení s oběma rodiči.

4. Doporučení ochránce

1. Zvýšení kvalifikace úředníků a soudců

Ochránce doporučil ministru spravedlnosti a ministru práce a sociálních věcí, aby bylo zajištěno odborné proškolení pracovníků orgánů státu (soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí) zejména v oblasti mezinárodního práva a práva Evropských společenství, a to tak, aby byla rodičům a dětem při mezinárodních únosech řádně vysvětlena celá situace rovněž z pohledu Haagské úmluvy.

- Změna občanského soudního řádu

Ochránce doporučil ministru spravedlnosti změnit občanský soudní řád tak, aby obsahoval zvláštní druh nesporného řízení dle Haagské úmluvy, které by zajistilo řádné plnění mezinárodních závazků České republiky.

- Změna v organizaci práce na Nejvyšším soudě ČR

Ochránce doporučil předsedkyni Nejvyššího soudu ČR přijmout taková opatření, která by umožňovala rozhodování o mezinárodních únosech dětí v civilním řízení bez odkladu. Řešením by mohlo být stanovit zvláštní pravidlo pro přidělení takových spisů jednotlivým soudcům po předběžném posouzení případu a jeho vyčlenění ke zrychlenému vyřízení.

- Exekuce „na děti“

Ochránce opětovně urgoval ministra spravedlnosti o bezodkladnou aktualizaci a detailní propracování společné instrukce Ministerstva spravedlnosti a Ministerstva práce a sociálních věcí čj. 698/88-L, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, a jejíž změna byla přislíbena ochránci již v roce 2005. Tehdy ochránce upozornil na nutnost lepší koordinace činnosti soudů a orgánů sociálně-právní ochrany dětí při exekuci.

- Konflikt zájmů v činnosti Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Ochránce upozornil na postavení Úřadu, který vystupuje jako ústřední orgán podle Haagské úmluvy a současně je často zplnomocněn zahraničním rodičem k zastupování v řízení před soudem nebo je ustanoven kolizním opatrovníkem dítěte v tomtéž řízení.

Zdroj: Veřejný ochránce práv

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)
- [Nejvyšší soud a forma smlouvy o smlouvě budoucí: krok zpět v ochraně právní jistoty?](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Spoluvlastnictví a správa společné věci](#)
- [Doručování soudních písemností ze zahraničí do ČR](#)